
ALİ BİRİNCİ'YE CEVAP: ŞARK KLASİKLERİ'NE İLİŞKİN BİRKAÇ SÖZ

✻
Sadık Yalsızuçanlar

Sn. Ali Birinci'nin 'Muhafazakar Düşünce'nin 7. sayısında yayımlanan, "Tarihçilikte Meslek Ahlâkı veya Ahlâksızlığın Tarihçiliği Meselesi" başlıklı yazısında, tarafımca yayına hazırlanan ve Timaş Yayınları'nca yayımlanan onbir adet Şark Klasiklerinden de söz edilmektedir.

Söz konusu kitapların ilki, Kelile ve Dinme idi. Seri, Molla Cami'nin Salaman ve Absal'ı ile son buldu.

Mem İle Zin'i, Kürtçe'den özgün bir nüshadan çevirmiştik, Kerem İle Aslı ise hikayenin farklı varyantları kaynak alınarak yeniden yazılmıştı.

Öncelikle belirtmeliyim ki, Ali Birinci Hocanın duyarlılığı ve eleştirileri doğrudur ve yerindedir. Bir klasik eser, dilimizde neşredilecekse bunun özgün nüshasından çevrilerek neşredilmesi hem eserin müellifine, hem irfanî edebe en uygun ve münasip tutumdur.

Söz konusu eserlerin çoğu, Hasan Ali Yücel dönemindeki çeviri-yayım seferberliğinde Türkçe'ye aktarılmış ve okura sunulmuştur. Bu irfanî çaba, o dönemde, gençliğini idrak eden Fazıl Hüsnü ve Behçet Necatigil gibi nice ustanın böylesi zengin bir fikri/estetik zeminden beslenmesine ve 'yeni edebiyat'ın bu inisiyatif kültürden nemalanmasına yol açmıştır.

Biz, yıllar önce Timaş'tan kitap talebi gelince, daha önce Aile Araştırma Kurumu'na hazırlamış olduğumuz Kelile ve Dimne adlı eserle başladık. Söz konusu eserin kökeni, bilindiği üzere, Pañçatantra Masalları'dır ve Sanskritçedir. Hindistan'da gelmiş olan bir semavi öğretinin beslediği bu meseller İbn Mukaffa tarafından Arapça'ya tercüme edilmiş ve dünyanın pek çok diline bu nüshadan aktarılmış, sonradan başka hikayeler eklenmiş, eser özgün halinden hayli farklılaşmıştır. Biz, dilimizdeki çeviri nüshaların tümünü göz önüne alarak, eseri çocukların ve gençlerin anlayabileceği bir 'dil'le yeniden yazdık. DTCF Yayınları arasında özgün nüshalarından birinden (Pañçatantra Masalları) yapılan çeviriden de mevcut meselleri karşılaştırarak kontrole çalıştık. Bilhassa Ömer Rıza Doğrul'un tercümesi esas alınmıştı; lakin dili, günümüz kuşaklarınca anlaşılması güç bir durumda idi. Gönül arzu ederdi ki, eserin Sanskritçe veya Arapça'dan doğrudan çevirisini yapalım. Lakin ne dilimiz ne yeteneğimiz ne de zamanımız buna elvermedi. Böylesi kıymetli bir hazinenin yeni kuşaklara ulaşılması idi amacımız. Ama yöntem amaç gibi doğru değildi. 'Sadeleştirme' veya mevcut birkaç çeviriden yapılan bir 'yeniden yazım' ilmi ve etik kurallar bakımından sorunlu idi. Başlangıcın sorunlu olması, -niyetimiz her ne kadar artık Milli Eğitim'in ücra birkaç kitabevinde birkaç adet bulunan ve 'dil'i kısmen eskimiş olan bu nadide eserlerden yeni kuşakların ve gençlerin istifade etmesi olsa da- çabının böylesi bir tenkidi hak etmesini kaçınılmaz kıldı. Eserlerin özgün çevirilerini 'yeniden yazmak' suretiyle hem mütercimlere, hem müelliflere hem de ilmi bir neşre muhatap olma hakkına sahip okura haksızlık ettiğimizi düşünüyorum. Bunu, 'iyi niyetimizin kurbanı' olmaktan başka bir şeyle açıklayamıyorum. Gerçi böylesi 'popüler' neşirler hem ülkemizde hem de dünyanın çeşitli memleketlerinde klasik eserler için yapılıyor. Ama bu türden neşirlerin de özgün çeviriler biçiminde yapılması gerekiyor, diye düşünüyor, Ali Birinci Hocama bu hususta hak veriyorum. Gönül, Sadi-i Şirazi'nin bu öykü bahçesinin yeni kuşaklarca okunmasını, bilinmesini ve tanınmasını arzu ediyordu. Bugün Doğuda kalmış birkaç küçük medresede hala ders kitabı olarak okutulan bu hazineden tercüme dilindeki görece eskime yüzünden genç kuşaklar mahrum kalıyordu. Lakin bu, eserin neşredilirken o güzelim tercümeyle imza atmış ve adı gibi bir bilge olan merhum ve mağfur Rif'at Bilge'nin adının çevirmen olarak yazılması, belki altına, 'yazan: Sadi-i Şirazi, tercüme eden : Kilisli Muallim Rif'at Bilge, bozan : Yalsızuçanlar' biçiminde belirtilmesi yerinde olacaktı. (Bostan'ı da Gülistan'ı da sadece Kilisli Muallim Rif'at Bilge tercümesinden değil, diğer iki çeviriden de karşılaştırarak sadeleştirmiştik.) Lakin bu ve diğerleri (Yedi Askı, Salaman ve Abdal, Mahzen-i Esrar vd.) böylesi bir 'iyi niyet'le ve kısa bir sürede 'yeniden yazıldı'.

Birinci Hocanın uyarı ve eleştirilerini hak ve hakikat adına yapılmış bir ikaz, ilmi ve irfanî edep hesabına yöneltilmiş samimi bir uyarı olarak alıyor ve kendisine teşekkür ediyorum.

Belki bir ayrıntıyı tavzih etmem gerekiyor : Bu neşirlerden, Aksiyon dergisinde Birinci Hocanın makalesinden hareketle yapılan ve kendisiyle gerçekleştirilmiş olan söyleşi-haber'de de belirtildiği üzere 'büyük paralar' kazanmadık. Meraklısı yayınevinden öğrenebilir. Kaldı ki Yayınevi de sanıldığı gibi büyük bir 'kâr' elde etmedi. Bu kitapların yeniden yazımı ve yayına hazırlanması, yoğun bir mesai ile yaklaşık bir ay sürüyordu ve karşılığında (bir milyon baskı hakkı olmak üzere) cüz'î bir telif alınıyordu.

Birkaç farklı editörle çalıştık bu süreç içerisinde ve tümünün de bizim gibi niyeti, bu inisiyatif mirasın çocuklara ve gençlere ulaştırılması idi. Tekraren belirtmeliyim ki, yöntem olarak bu sadeleştirme veya yeniden yazım hatalı idi.

Birinci Hoca'nın eleştiri ve ikazlarında da hem ilmi ahlakı hem de emeğe duyduğu saygının gereğini muhtevi bir iyi niyet ve samimiyeti görmemiz gerekiyor. Bu ikazları için kendisine, -söyleşisinde belirttiği üzere- darılmak değil teşekkür etmek durumundayız. Tekrar belirtmeliyim ki, yayımda teknik bir hata yapılmıştır, müellif ve çevirmen belirtildikten sonra, o ifadeyi benimsemesem de 'sadeleştiren' veya 'yayıma hazırlayan' olarak adımız yazılmıydı. Belki yazılmamalıydı.

Bu vesile ile, (niyetimizin rağmen hasıl olan bu netice için) söz konusu eserleri yazan, çeviren, okuyan, tenkid eden, yayımlayan ve bir şekilde bu soruna ilgi duyan herkesten 'niyetimizin halisiyeti'ni şefaathçi yaparak özür ve helallik diliyorum. Bu açıklamayı yayınlama lütfunda bulunduğunuz için derginize de teşekkür ediyorum. □